

Κριλσε 3

Contes en dogosé

DO0102

L'alphabet utilisé dans cette publication est en accord avec
l'alphabet agréé par la Commission Nationale des Langues
Burkinabè.

Edition Préliminaire

Première Impression

Troisième trimestre 2002

© Tous droits réservés
SIL 01 B.P. 1784,
Ouagadougou 01, Burkina Faso

Gbiye na zīwi

Mɛ ɓa khe gɪ yesewɛ pɪ yō za. Gbiye na zīwi za.

Bɛ kha bu yesese za, na uɔra yuori uɔra gboŋira u, u khu wa naa na hã u. Na uɔra ɓa yuori uɔra gboŋira u, na u khuvn naa na hãar u. Na pɪ bu sɛ za.

Guɔ diyāga guɔ zūraŋa na zīwi yuori gbiye gboŋo u, na gbiye zīnnɪ zīwi duɔ. Na zīwi kha na a bu kame za, a kām ma na de kame tīya, kɪ tu yo nan a yesesira u. Na gbie kha: "iyoo mi nuu sii."

Guɔ diyāga guɔ na zīwi daase bɛ heyɪgɪn heyɪgɪn, na u yuori na yo fuuri mɪsɪnɪ gbiye heke. Uɔ bere bu wa zīwi bere tugu tĩ. Na gbiye hãar u mɪsɪnɪra. Na zīwi zīnn u na khūnn u. Na mɪsɪnɪra ɓa yo diiri.

Guɔ diyāga guɔ na gbiye kha zīwi ɓan hã uɔ mɪsɪnɪra. Na zīwi kha u diim ma. Na yesesira asɪn ma ɪra. Na gbiye na zīwi bu khēɪ wa ɪra. Yesese warɪ tãra seɓise na yaɓise wa?. Seɓise warɪ asɪ wa khaare kpo. Sɛ kɔɔ kɪ bu kha hã mu le yesese mu seɓiye wa?. Hã mu le yesese mu yaɓiye wa?.

Watara Mimina, Fulande

Kharaga ɓoson ɓeɓe

Mɪ ɓa khe gɪ kharaga za. Kharaga na yuori karamɔɔ khuo heke kha u ɓoɔɔ uɔ sarɪga wɛ ɓãan kɪ ye uɔ hɪɗan uɔ kame bɛ wuɔla u. Na karamɔɔ khuora ded u kha u yo ɓɛ ɓerēwe phīise na ɓan uɔ le ki ɓosonɔ na hã u. Na kharaga vidɪ na khūnni u gboŋo u. Kɪ dɪ yekɪn bulonɔ, thu-thu-thu na u yo gan dahaga guɔ za gbon

gena v, ki ki ken berēme tāra kheyē. Yekire wo Yekire na v yāari
 berē yaaga na ki biḥonse na si zan ki mirin wane taane v. Kiri na
 yaagira tan lonni wūugira v, na u sūn vivi na horon bann ba gōḍ
 bige kikpo ki ki kewegū ḡ siē le thagala ki bu to vō khe ki
 phīsira yo hā v karamōḡ khuora u bu le vō bosoḡo na hā vō.
 U bu wa gīe kewegumira v na berē yaagira ban siḍ u bigira za.
 Die khaala Yekire kpo buote kharaga bi de si tāra lome kūu wa?.
 Baa berēwe ban siḍ u na pi ledēni. Baa si gbūuri na khariga tuori
 ki ban fōfōḡḡḡḡ zīni na siēri duv v ladugula v na berē yaagira
 siēri duv v bela v tugu. Kharaga yāari na si kīra wa? na v solann
 gann dahaga za. Berēwe tier v na kpūn na u khūnn ki yier v.
 Na kharaga sūnn na ba gann guv dahaga za gbongena v ki ki
 kōrōsī berē yaagira halibi wanetaana v.
 U bu wa kōrōsiwira v na berē yaagira
 kuḍi wane v na lonni wūugira v, na u
 sūnni vivi na yo kenni pi ledekhela
 na yāari phīise suv na u hosen si na
 yo hāan si v karamōḡ khuora.
 Na karamōḡ khuora būḍ v **kha**:
 «muse **mu** liiri ki buun si ?» Na v
kha v yo gōḍ berēbigē na
 kewegū ḡ na ki tuori na vō
 hosen si na bann si. Na karamōḡ
 khuora kha berēphīise sira wa?.
 Na karamōḡ khuora kha u de

Yekire tīya buote bosonjira ba kīra wa?. Na u kha tīya ki bāa uo kha kewegun berēbigira, na yaagira ban sidī uo ki thaagira die khaala si gbūuri. Na bīe ledēni na uo ba zīn horon si liiri mafira uo tu dēye tuori wa?. Na u karamogo khuora kha phīsira bu wa uo kharaga bese. Kharaga kha tīya, uo thīra tuuri bāna uo tuori wa nadie uo kuom ma na barin Yekire za, na barin uo thī za tugu. Hali na uo bese i uo tuome bu si tobāna u wa?. Na u karamogo khuora kha u yo bīe suo fense na ban buote uo thī besira wart le bosonjira wa?. Na khe gie diyāgira kharaga wart buun berēphīise thon wa?. Khaala mi khien gi, die khaala mi zien gi.

Ouattara Ali, Filande

Biheye muruyogo guo na u yaa.

Guo diyāga guo na yaara dāar u yawuga u, kha u yo don mīsinī. Na u yo donn u, ki ban na mīsinira bileni, u ban nann na yaara būd u kha mīsinira do ? Na u kha u waan bilēn ma. Na yaara kha mu tu wuome wa?. Na pi dāa mu diyāga kha mu yo don mīsinī na mu donn u, mu gbūu u wa mu gbogolōna za, u wa dūwa?.

Guo diyāga guo na u dāar u kha u yo don nubīye na u yo donn i na u kha pi na kha na uo donn mune uo yii ri wa gbogolōn za. Si lii mafira, u ban maa i wa gbogolōna u, na u maari bu ki kudī khiera u, na nuumira yelen ma. U bann na yaara kha mu tu wuome wa?. Na pi dāa mu kha mu yo don nuome diyāga, na mu donn mi mu bīe wa bēnthane na yii bi, ki yii āme bu, na yii dawāse nuuna u ki bam mi.

Guɔ dɪyāga guɔ, na pɪ dāar v kha u yo don berēmige na u yo don
ɲi, na v kha na vɔ donn mune, vɔ yii ri wa bēnthāne v ki yii āme
na ɓie dawāse na baka nuuna kɪ ɓam mɪ na u lie berēmigira
mafira, kɪ ɓan ɲɪ na ki huuri. U ɓann na yaara kha mu tu wuɔme
wa?. Na pɪ dāa mu kha mu yo don berēmiye na mu donn u, mu
ɓie wa wūne na vɔ v kɪ tāra wuɔla v na gɔ wūna kɪ kūn ma-ma-
ma-hē.

Guɔ dɪyāga guɔ na pɪ dāar v kha u yo don khaase yawuga za, na u
yo donn si, kɪ kha pɪ na dedɪ kha na vɔ donn mune dɪyāga vɔ ɓie
wa wūne na vɔ ti, kɪ tāra wuɔla v, na gɔ wūna kɪ kūn ma-ma-ma-
hē. Na u lie mafira, baa v tan kɪ kūn mafira, na berēme horon
ɓan khiɛn khaasira kɪ yie na v tan kpasa. U ɓann na yaara kha v
tu wuɔme wa?. Gie yien muɔ bikeye kām ma na le wuɔntudaa.
Ouattara Souleymane Jonas, Bawe

Bikeye mye

Mi ɓa khe gi khuo na hara za. Pi kha bu wa na pi bikhiye na pi ɓa ɓieri hara na hãan ɓiira. Zaa na zũraŋa nann siira yo fe ɓa ki ki nuure ɓiira na u hala siestra. Guɗ diyãga guɗ na ɓiira na u hala hufan thuvgira u. Na khuora kha uɗ ɓie hala, na hala kha khuora za, u kũn "mee," na u kũnn "mee" wa?, uɗ bi wa?. Na khuora kha "mee mee mee mee mee" na hala tuvn biri.

Zaa siira bu na fedɗi ki nuure pi siestra ɓie, na pi ɓan ki di na musi ɓan ki tãra na siira kha musigira ki tãra mura "mee mee", na ɓiira gagan waste uɗ kha kũn dawogira zuori, u warun diin kiran dũwa?. Na u arun tan diyãse ɓie u kũm ma ɓiira mafira, na ɓiira ɓan dedɗi hara uɗ kha, mie siira le mie suɗ si nuu mie wa?.

Khaala mie yãan si mie ɓa zie wa gboŋira.

Na hakhãa uɗ kha: "Hã mu horo wa?." Na zũraŋa nann mu yo lon mu siira thuvgira u, na lon gbĩna kpologira za na guore bu, mu ɓa nu mune. Pi ɓie hape le wi wa mafira. Uɗ khuo bu ket le mafira wa?. Na ɓiira yo lonni siira thuvgira za, na hufann bu. Sãn sãn na u ɓa lonni na u arun kha uɗ ɓie hala, na hala kha "kũn muu buɗte mi bi wa?." Na hala kha "ɓan huruse na kũn muu", na u kha "muu muu mee" na ɓiira tuvn horon kudɗi.

Siɛ yieri, na muɗ nikhãaga kãn na hufan bikertiwe loko u wa?.

Watara Lasina 1, Filande

Bũdaamasa na yĩndaamasa

Yĩndaamasa kha pi le de, kha wet wira bũ wa, mie na uo ba yã kame. Na bũdaamasa kha wet wira kha uo bu wa yĩndaamasa, mie na uo ba yã kame.

Na yĩndaamasa arin kha fũra uo, mie ba yo bũdaamasara heke, na uo hufann kha muo ba le ven kpas, wiera mune wart bu wa?. Na yĩndaamasa yuori bũdaamasara gboŋira na yo nann na u le herige. Na bũdaamasa kha mi herigira mi wũst gi wa, mura nuume kire bu. Na yĩndaamasa kha: fũra uo, mie ba ken ste, ki bieri khoko, na hufann. U arin wa?, na bũdaara maan herigira za, nuume wart kire wa? halt caa yo waari. Na bũdaara kha: "Yie mi di kirt ken." Na yĩndaara kha "Kpii kirt hã mi di ken," na u hãar u. Sãn sãn na yĩndaamasara kha yie a di gi mafira, na bũdaamasara kha a yie gi caa wa, na yĩndaamasa kha: "Zaa! mie ba ken fũra." U hufann baa khũmuga ba god u. Na u arin ki di gi, na yĩndaamasara arin yo ki di kẽn pi yid u wa?. Na pi diin ŋi na ki zuori kame u. Bũdaamasa liiri na yo vent pi bie diin ŋi kame u na ki zuori.

Bie nĩpĩra yõra za, õna ki bu na faŋa? Yĩndaamasa ki bu na faŋara, nadie har mu kha muo bũ muse na yĩndaa ba bu mu mune die. Ste kola uo.

Watara Lasina 1, Filande

Yekire ki bu miye bie wɔla u

Nira ɔɔ na u arɛn yuori u huuga u ki sũne, kha fũra ɔɔ na Yekire
buri ba? U buri wa? ba? Uɔ huugira ɔa zuo wa. Baa u kha ɔɔ
ari ken na u yãari khorome khiɛ kurokira u. Na pi ɔan na u ki tie
wi, na pi bu ki horo ki ɔan, na weira hĩn u, na u bõwira na god u
khũmuna za, na sadi bu na khoroma yuon na bõwira.

Na u mur u, na caara waari huugira zuori wa.

Siɛ yieri, na mu kha mu siɛɛ mu yii Yekire miye bu.

Watara Lasina 1, Filande

Kharipe na ðerẽme yesese

Mi ða hã kpilika kpo. Kha kharipe na ðerẽme kha bu wa na yesese, ki ki le miye kame u. Na kharipe ðan yiiri pi sũmune na thonn pi sũmune ðerẽme, na pi ðann sũmuna. Pi ða nann, na kharipe ðieri dahuwuse na zien zien si huugira za kha ðerẽme yã khaase tãra wa?. Na ðerẽme sũne furututu na tan yo arin pi khien mune wa?, na caara yo waari.

Na ðerẽme ðan yiiri pi bere na thonn kharipe, na kharipe nikhãara kha ðikeriwira za do, na pi yuori hã uo go damusu thuko guo za wa?.

Na pi ki sũne ki yo, na nikhãara ða arin kenn damusura furututu, ki god ki. Kha uo lawu ki.

Na ðikeriwira kha nikhãara fere fere, mu god ki na u zien ni. Kiri sãn sãn na u lonni damusura za, na ðikeriwira kha: "Heyi! nikhãara fere fere, hã mu le si wa?, nikhãara ðan yãan si, si kãra wa?." Na u horon lonn bu ki ki lawu lawu damusura ki go ki lawu si. Na ðiiwira horon lonn tugu ti, pi bie bu wa bu ira, ki khure sãn sãn.

Na ðerẽme nikhãawira khien ki ðann huugira u. Pi kha pi nann huugira u. Na kharipe asini pi damusura bie pere pere.

Nikhãawira kha ðikeriwe, i ðan pi za, i horo ki ða a yo kha pi horo wa. Na kharipe horon na horon na pi fuvgin "wu wu" na nikhãawe ki kũnn "ewun! heyi!" na kharipe horoni pere pere pere.

Na pi khuren buora ki yien kpokpope. Sie yieri na ðerẽme yã kharipe yiwure wa?. Khaala mi khien ni, die khaala mi zien ni.

Watara Lasina 1, Filande

Hara ʋ na u thuuga nipe

Hara ʋ na solgoni dũme kɪ dāan u ɓiye kha u yo kem mi. Biira yuon pi kenkhela yo ɓuun na dũmura su kɪ kũn "to sãame", na ɓiira bilĩn gboɗ pi ki yo ded yaara kha dũmura kha kũm ma, ʋ kha "to sãame" na ʋ bilĩn gboɗ pi. Na yaara khɪɗ ʋ na ʋ kɪ fuv na yo denen gbẽwi za. Na gbẽwira hãar u taku kɪ yɛn na ɓiira khonn yĩnthĩwise na hãa gbẽwira. Na ʋ tan fi na yuon wei ʋ heke.

U nann ɓuun na ʋ weiɗa bedɛ wa zĩme, na ʋ kha weiɗa za, ʋ hã ʋ zũmbiye kɪ yɛ ʋ hã ʋ taku. Na ʋ kha: "Ãna hãam mu taku" ? Na ɓiira kha: gbẽwira hãam mɪ taku. Na ʋ kha: "Bɪra mu hãart gbẽwira" ? Na ɓiira kha: "Mɪ hãam ma gbẽwira yĩnthĩwi." Na ʋ kha "Ãna hãam mu yĩnthĩwi ? Na ɓiira kha: "Yaara hãam mɪ yĩnthĩwi, na ʋ kha: "Bɪra mu hãart yaara" ? Na ɓiira kha: "Mi kiim ma yaara nuɗɛ."

Na ɓiira tan fi na yo ɓuun na nipe buɔ bu sũgtɪ, na ʋ kha pɪ hã ʋ ɓurudɛ duɔ kɪ yɛ ʋ hã bɪ zĩmidɛ, na pɪ kha: "Ãna hãam mu zĩmidɛ" ? Na ɓiira kha: "Weiɗa hãam mɪ zĩmidɛ", na pɪ kha: "Bɪra mu hãart weiɗa" ? Na ɓiira kha: "Mɪ hãam ma weiɗa taku." Na pɪ kha: "Ãna hãam mu taku" ? Na ɓiira kha: "Gbẽwira hãam mɪ taku." Na pɪ kha: "Bɪra mu hãart gbẽwira" ? Na ɓiira kha: "Mɪ hãam ma gbẽwira yĩnthĩwi." Na pɪ kha: "Ãna hãam mu yĩnthĩwi" ? Na ɓiira kha: "Yaara hãam mɪ yĩnthĩwi", na pɪ kha: "Bɪra mu hãart yaara"? Na ɓiira kha: "Mi kiim ma yaara nuɗɛ". Baa nɪpɪra hãar ʋ dɛ ɓuru dɛ, na u yuon kha ʋ yo hã ʋ thuuga nipe, na u yo hãan yaara dɪ, na yaara kha ʋ tãra na dɛ

lowugbudaala fi, na u tan na yo hāan u yaara zūhala dī na u kha u t̄ara na dīe dakul dīe fi, na u tan na yo hāan u siira dī na u kha u t̄ara na dīe lowugbudaala fi. Baa pī bīe dedī kha u t̄ara tī fi, na u yo phenn dane na yīin burudā bu. Bulogo tuo bulogo u yo ki bedē ri wa na bamastse, diyāga gbū u wa?. Na u bedēni na tī yo khādi na liin burukpakpaka.

Guo diyāga guo, na thaaga miye yuo kudī u siira kha u kām ma na bīe zūmkhuo vira phi-phi-phi kei le bile na mamune. Na siira dāan biira kha u yo gboŋo guo za pī yī kī kha "sūwa bu nira khūmye u." Na u yuori u kei yāan wa. Baa u yo nann gie gboŋira u, u buun zīwira wa?, na u vidi khūni. U nann na siira dāar u gboŋo guo za tī, pī yī gie kha "Miye kīrame gboŋo". Na u yuori nī, u bu kī muuga u buun thon wa?, na u nuren khaare tikpo, na mune duo sud u za. Zaa baa siira kha dāa u, u kha bīe wa na khu biira bula. Na biira na kha u hā bula dīime u khūm ma kha: mu hāan siira. Siira be buru bewē ? Na hāan yaara. Yaara be buru bewē ? Na hāan yaara zūhara be buru bewē ? Zantītī zan kure mi ken. Siira tuun sī kūnlome wa?, na tī kei kureme. Na biira khīnyera ban bogonn u kūnlomira, na u kūnni na tī kudī na pī god khuvn ɪ, na gbaɛni gbaka za, na tī nuuwira sukīn. Zaa baa biira yuon zīwira donkhela, siira kha bīe zīmi wa?, biira bula u kha bīe na khuo. Baa biira ba bann na buun na pī khuvn u burudā na u kha: bira mī na yāan kī kha ɪ khe burudā ? Na ɪ kha mī t̄ara na dīe lowugbudaala, ɪ khuv nī ɪra wa ba ?

Sie kola ki bu kha: A kãñ na ki gbĩne a thĩ miye bie wuore u wa?
hart na ti muna zẽn ma, mu zẽne mu thĩ tĩ.

Watara Musa, Bawe

Gbandaawe ledese

Mie ɓa khe gi gbaɗa daawe za.

Gbaɗa daawe na biɗeni, kha bie lede. lthakhuora uo kha bu zara,
na u kha taamawa na berewe lugun go, na pi godi, na pi yidi
taamawa na u tuori. Na u kha berewe khe di si, na berewe khien
diin si, ki alin ki khun.

Na yo gbijun na khabire. Na u kha weira: "Pi kha lede sumune ki
bu, na he muo bu yo ? Na berewe kha uo na taamawa leden, na
uo yid u. Na u tuori na pi kha uo khe di si, na uo khien diin si ki
arin ki khun. Na khabire kha: "A yo, sie wart le duwa?", na pi yo
nann. Na pi ofon godi na berewe yidi taamawa, na u tuori, na pi
kha berewe khe di si. Na u ki ken khabire wuore, na khabire kha
u khe di si wa, na u khien diin si, ki arin ki khun.

Na yo gbijun na zara. Na uo buɗi berewira kha he u bu yo ? Na
u khien ɓogon lomira si tan yuori, na zara kha: "Mie wuola u sie
le wa?, a vi yo." Na khien kame yuori.

Pi yo nann, na pi kha taamawa na berewe go kame, na berewe
yidi taamawa, na u tuori, na pi kha berewe khe di si. Na zara kha
sie le wa?, ki daa berewe kha u yo khe uo khi-khi tunye ɓa ha
uo i. "Na mu yaan dahuwugo khina u, ha mu khe gi wa?". Na
zara daa taamawa kha u yo khe u khi-khi legenfinsira ɓa ha uo
si, ki kha na u yo yaan di mune khina u, ha u khe ri wa?.

Na berẽwe yuon banni. Na taamawa yuori. Baa u kha u bann, na
u yãan muniye na u diin ie. Na pi khuf zara, ngaa pi ba khu u. Na
taamawa bu kɪ dɪ muniye kũu. Na zara kha: "Ban hã mɪ mɪ khẽi-
khẽi legenfinse." Na zara ba kɪ tãra, kha uɔ zadɛ ken munthaga
yãan taamawa, na u godi taamawa bemuɛ na heyɪ ɲɪ.
Kha gie yɛn na taamawa bemuɛ kogon mura. Siɛ kɪ bu na di
lowugɔ tan mu, mu miye biɛ asi wa?
Khaala mɪ khiɛn ɲɪ, fi mɪ ziɛn ɲɪ.
Watara Abudule, Legela, Watara Bayũmana, Filande dũna
Watara Sabawusi Usuman, Filande